

Δ. Ὁλαδὸς τοῦ Βασεδαβίου

I. Ὁρθολογισταῖ.

I. ΚΑΜΠΕ (1746—1818).

1. Βίος. Ὁ Ιωάκειμος Ἐφρήκος Κάμπε ἐγεννήθη ἐν Δέ-
ενσεν τῆς Βοδούνιογάγη, ἥτο στρατιωτικὸς ἵερεὺς ἐν Πότσδαμ,
εἶτα παιδαγωγὸς τοῦ Γουλιέλμου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Χοῦμ-
βούλτ καὶ τὸ 1777—78 διευθυτῆς τοῦ ἐν Δεσσανίᾳ Φιλαν-
θωπίναν. Εἶναι δὲ καρίως συγγραφεὺς τοῦ Φιλανθωπί-
τισμοῦ.

2. Συγχρόμματα αὐτοῦ. Ἐκ τούτων ἀξιοτιμείωτα εἶναι.

α'.) Τὸ ἐπονομαζόμενον «ἐπιθεωρητικὸν πόνημα» ἐκ 16
τόμων, περὶ ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας σύγγραμμα ἐκ διαφό-
ρων ἔρανων.

β'.) Πολλὰ παιδικά συγγράμματα καὶ περιγραφαὶ ταξι-
δίων, δι' ὧν ἔθεσε τὴν βάσιν τῆς παιδικῆς φιλολογίας καὶ
τῆς νεανικῆς συγγραφῆς. Μεταξὺ τούτων ἔξαίρεται ίδιως.

γ'.) «Ῥόβινσον ὁ νεώτερος», μετάφρασις καὶ ἐπεξερ-
γασία τῆς ίστορίας ναυτικοῦ τοῦ Ἀγγλον Λεφός.

Ο Κάμπε διστυχῶς τὸ ἀγγλικὸν πρωτότυπον ἐπὶ τὸ γει-
ρον μετέβαλε καὶ ίδιως παρημέλησεν ὅλως τὸ ποιητικὸν μέ-
ρος τοῦ Ῥόβινσον. Ὁ Δανιήλ Λεφός δεικνύει (παρομοίως
ὡς Χρ. Σχυμίδης τὸ ἔργον τοῦ «Γόττιφρειδ ὁ νέος ἑρημί-
της»), κατά τίνα τρόπον δὲ ἐρημίτης γινώσκει καὶ ἀγαπᾷ
τὸν Θεόν, πῶς δὲ νὰ προσεύχηται καὶ ἀγιάζῃ ἑαυτόν. Ὁ
Κάμπε παριστᾷ πῶς δὲ ἀνθρωπος διὰ τῆς ακέιρεως καὶ τῆς
οἰκίας δυνάμεως βοηθεῖ ἑαυτὸν καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐπι-
νοεῖ δι᾽ ἑαυτὸν παντοίας εὐκολίας. Διὸ καὶ δ «Ῥόβινσον»
τοῦ Κάμπε ἡτο τὸ προσδιόλες βιβλίον τοῦ Ρουσσῶ, εἶναι τὸ
πρώτον βιβλίον, δπερ δὲ Αἰμίλιος πρέπει ν' ἀναγνώσῃ.

3. Κρίσις.

α'.) Ὁ Κάμπε κηρύζεται ἐν πᾶσι τοῖς συγγράμμασί του
τὴν ἐπιπολαιοτάτην ἀπιστίαν. Τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀπολυ-
τῷσσεως εἶναι εἰς αὐτὸν κεκλεισμένον βιβλίον. Πᾶσαν θε-
νυκὴν δμολογίαν πίστεως μισεῖ ἐκ βάθους ψυχῆς.

β'.) Ἐξαίρει συνεχῶς τὸ ὄλικῶς ὀφέλιμον. Ὅτι αὐτὸν
ὄλικῶς δὲν ὀφελεῖ, δὲν ἀνθρωπος δὲν πρέπει νὰ πράττῃ, δὲ-

μαθητής νὰ μὴ μανθάνῃ. Τὴν ταπεινήν του ἀντίληψιν περὶ τοῦ βίου δηλοῖ ἐν τῇ δημοτ. εἰδοφορᾷ. «Ο τὰ γεωμητρία παρ' ὑμῖν εἰσαγαγὼν ἐκτήσατο μὲν οὐαῖςιαν ἢ διποιητῆς τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας.

2. ΣΑΛΤΣΜΑΝΝ (1744—1811)

1. Ρέο.; «Ο Χριστιανὸς Γόττεχιλφ Σάλτσμανν ἐγεννήθη ἐν Σαιμιέδῃ τῆς Ἐσθροντ. Χρηματίσας ἐπὶ τοίᾳ ἔτη διδάσκαλος ἐν τῷ ἐν Λασσαΐᾳ Φιλαρθρωπίῳ, ἴδουσε τὸ 1784 ἐν Σνέπρεθαλ τῇ; Γκόθη; Ἰδιὸν παιδαγωγικὸν ἰδρυμα. Ἐκεῖσιαν ἔγειαν τὸν σώματος, διαύγειαν τοῦ πνεύματος καὶ ἐγκάρδιος εἰδότην, ἀλλ' ὅμως ἀνευ θετικοῦ χριτοῦ ανισμοῦ. Επειδὴ ἀτέφευγε τὰ ἄποτα τοῦ Βασεδοβίου, ἔθισθεις δὲ πολὺ ἐκ λόγου ἀξιον τὴν σκόλιμον ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος καὶ ἐπεξήσει εἰς ποάγματα ν' ἀνα ττεῦη τὰς δυνάμεις τοῦ πνεύματος, διετηρήθη τὸ ἰδρυμά του ὑπὸ τὴν εὐνοιαν τοῦ κοινοῦ. Υφίσταται ἐπι σήμερον.

2. Συγγράμματα. «Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του μνεῖας ἀξια είναι.

α'.) «Κόνραδ Κεῖφερ ἡ ὁδηγία πρὸς δροθήν ἀγωγὴν τῶν παίδων». («Ο Γερμανὸς Αλυμίος»).

β'.) Τὸ εἰδωνικὸν «βιβλιάριον τοῦ καρκίνου ἡ ὁδηγία πρὸς ἀλόγιστον ἀγωγὴν τῶν παίδων».

Τοῦτο προιέξει ἐνενήκοντα ἵστορίας, ἐν αἷς δεικνύεται πῶς τις θὰ δύναται νὰ ἔθισῃ τοὺς παῖδας εἰς παντοίας ἀσεξίας. «Ἐπὶ τῇ; ἐπιγραφῇ; είναι ἀπεικονισμένη λίμνη, ἐφ' ἣ ενδισκεῖνται τρεῖς μικροὶ καρκίνοι μετὰ τοῦ πατρός των κάτωθι είναι οἱ ἔξης λόγοι. «Θὰ πράξω τοῦτο, πάτερ μου. ἀν πρότερον θὰ ἴδω, οὐτὶ σὺ αὐτὸς πράττεις».

γ'.) Τὸ «βιβλιάριον τοῦ μνομηκος ἡ ὁδηγία πρὸς ὑγιὲ ἀγωγὴν τῶν παιδαγωγῶν».

«Ἐπὶ τοῦ ἔξω φύλλου είναι ἀπεικονισμένοι μύδρηκες μεριμνῶντες περὶ κυήσεως μυδρήκων (διδάσκαλοι)» περαιτεροῦ ἐν τῷ ἀέρι ἀμέριμνοι μύδρηκες (γονεῖς). Χωρία. «Ο, τὸ ἄνθρωπος θέλει, δύναται καὶ δταν λεγεῖ δέη δύραμαι, δὲν θέλει». «Ο παιδαγωγὸς δέον τὴν αἵτιαν πάντων τῶν σφαλμάτων καὶ ἐλαττωμάτων τῶν τροφίμων του νὰ ζητῇ

ἐν αὐτῷ τῷ ίδιῳ». Ὁ Σάλισμανν καλεῖ τὴν πρότασιν ταύτην σύμβολόν του καὶ ἔχει αὐτὸν ὡς ἔξης. «Τὸ σύμβολον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἔννοηθῇ οὐτισμός, ὅσει αἱ τῶν μαθητῶν ἀταξίαι μὴ ἥμελον ἔχει καὶ ἄλλα αἴτια. Οἱ παιδαγωγοὶ εἶναι πολλάκις ἔνοχοι τῶν αφαλμάτων τῶν τροφίμων των· 1ον διότι δὲν ἔχουν τὴν ἐπιδεξιότητα νὰ ἔξαλείψωσιν αὐτά ἀπὸ τῶν τροφίμων των· 2ον διότι παρέχουσιν αὐτοὺς διὰ τοῦ παραδειγματός των πραγματικῶς ὅδηγίαν πρὸς τοῦτο· 3ον διότι παρέχουσιν αὐθαίρετα, οὐ κατὰ φύσιν παραγγέλματα καὶ κανόνας· καὶ 4ον διότι τὰς ίδιωτροκίας τῶν τροφίμων θεωροῦσιν ὡς ἐλαττώματα καὶ υπολογίζουσιν αὐτὰς δὲ σφάλματα».

3. ΓΚΟΥΤ—Σ Μούτ-ς (1759 — 1839)

1. *Bios.* Ὁ Γκούτ-ς Μούτ-ς ἐγεννήθη ἐν Κιουέδλιν-
βουργ. Ἀπολεφατώσας τὰς ἐν Χάλλῃ σπουδάς του, ἐγένετο
οἰκοδιδάκαλος ἐν ἔγκριτῳ οἰκογενείᾳ τῆς ίδαιτέρας πατρί-
δος του. «Οτε δὲ ἀνηγέρθη τὸ ἐν Σχνέπφενθαλ ἔδρυμα, εἰς-
ῆγαγεν ἔκει τὸν μαθητήν του (Κάρολον Ρίττερο, τὸν ὑστε-
ρον ὀνομαστὸν γεωγράφον) διερισθεὶς δὲ διδάσκαλος ἐν
τῷ ίδρυματι, ἔδρα ἐν αὐτῷ μέχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς.

2. *Αἱ κυριωτεραι ὑπηρεσίαι του.*

α'.) *Σημαντικῶς προήγαγε τὴν διδασκαλίαν τῆς γεω-
γραφίας.*

Δι' αὐτὴν συνέταξε διδακτικὸν ἔγχειρίδιον καὶ μεθοδι-
κήν. Ὁ Κάρολος Ρίττερο, ὁ δημιουργὸς τῆς συγκριτικῆς
γεωγραφίας, παρ' αὐτοῦ ἔλαβε τὴν πρώτην ὕθησιν εἰς τὰ
ὑστερον ἔζοχα ἔχει του.

β'.) *Εἶναι ὁ πατὴρ τῆς ἐν τοῖς σχολείοις γυμναστικῆς.*

Τὴν Γερμανικὴν γυμναστικὴν ὡς γενικὸν ἔθνυκὸν ἔργον
ἴδρυσεν ὁ Φρειδερίκος Λουδοβίκος Γιάρ, διτις τὸ 1811 ἐν
Χίζενγάιδε τοῦ Βερολίνου ἐγκατέστησε τὴν πόδωτην παλαι-
στραν. Εἰσήγαγε δὲ τὴν γυμναστικὴν εἰς τὸ γερμανικὸν σχο-
λεῖον ὁ Γκούτ-ς Μούτ-ς. Εἰς τὴν μεθοδικὴν ὅμως ἀνάπτυ-
ξιν τῆς γυμναστικῆς μεγάλως συνετέλεσεν ὁ Ἀδελφός Σπείσ († 1858).

4. ΡΟΧΟΒ (1734 — 1805).

Βίος. Ὁ βαρύνες Φρειδερίκος¹ Εβρεχαρδ² Ρόχοβ γεννηθεὶς ἐν Βρούλινῳ, ἥσπασθη τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ ἐγένετο ἀξιωματικός. Ἐν Λόβοσιτες τὸ 1756 τραυματισθεὶς τὴν γεῖδα, ἐκομίσθη εἰς Λειψίαν πρὸς θεραπείαν, ἔνθα στενῶς συνεδεθῆ πρὸς τὸν μυθογράφον Γκέλλερτ. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ Βοημίας μετὰ τὴν ἐν Κολλιν τὸ 1757 ἀπολεσθεῖσαν μάχῃ αὐθὶς τραυματισθεὶς, ἤναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ³ εἰτα δὲ ἀρνούρθη εἰς τὴν ἐπιστασίαν τὸν κτημάτων του ἐν Ρεκκίν, Γκέττιν καὶ Κράνε (παρὰ τῷ Βράνδενβουργῷ). Λυμούμενος ἐπὶ τῇ ἀμαδίᾳ τῶν ἐν τοῖς κτήμασί του ἔγκαρετημένων χωρικῶν, ἢτι; Ἰδίως ἐπεκφάτει κατὰ τὰ ἔτη τῆς σιτοδείαζκαὶ ὑπερτιμήσεως τὸ 1771 καὶ 1772, συνέλαβε τὸν σκοπόν, ὅπο τοῦ Γκέλλερτ καὶ Βατεδοβίου παρακινηθείς, νὰ ἀποβῇ εἰς τὸν λαὸν χρήσιμος δι’ ὄρθης διδασκαλίας πρὸς χρῆσιν τοῦ λογικοῦ του, παρομοίως ὡς ὁ μῆς κατὰ τὸν μῦθον τοῦ Αἴτσκεν ἔδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν λέοντα, κατακόψας τὸ δίκτυον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔκάλεσεν εἰς Ρεκκάν τὸν ἵκανὸν διδάσκαλον Βρούντς, ὃστις ἰδοὺσεν ἐν τῇ ἀρχοντικῇ ἐπαύλῃ πρότυπον σχολείον καὶ ἐμδρφώσεν ἐξήκοντα περίπου διδασκάλους. Οὕτως ὑστερον ἰδοὺσεν Ἰδίοις ἀναλόμασι πολλὰ νέα σχολεῖα καὶ πολλὰ παιδαγωγικὰ συγγράμματα ἐδημοτίευσεν.

2. Σεγγράμματα.

α'.) «Διδασκαλία διὰ διδασκάλους κατωτέρων ἀγροτικῶν σχολείων».

«Δὲν φαντάζεμαι δτι τις θεωρεῖ τὴν ψυχὴν χωρικεῦ παιδὸς διάφορον τῆς γυνῆς παίδων ἀνωτέρων τάξεων».

«Δὲν εἶναι τῇ πολιτείᾳ ωφέλιμον νὰ μένῃ ὁ χωρικὸς ἀπαίδευτος, οὐδὲ ἐπιβλαβές, ἢν γίνηται συνετὸς καὶ λογικός».

β'.) «Οδηγία διὰ τοὺς ἐν κώμαις διδασκάλους»,

«Ο διδάσκαλος διρεῖται νὰ ἔξακολονθῇ απονδάζω⁴ δὲν συγχωρεῖται νὰ παύῃ διδασκόμενος. ‘Οφεῖται δι’ ἔκαστην διδασκαλίαν τακτικῶς νὰ προπαρασκευάζηται». Ηερὶ τῆς προπαρασκευῆς τούτης διατυποῖ δ’ Ρέγοβ τοὺς Ἑῆσ κανόνας. Ιον «Πρὸ τοῦ μαθήματος διρεῖται τις ἀκριβῶς νὰ ἐρωτᾶ; ποία κεφαλαιώδης ἀλήθεια ὑπάρχει ἐν τῷ τεμαχίῳ τού-

τῷ; Διότι βεβαίως δὲν δυναταὶ τις ἐφάπαξ πάσας τὰς ἀληθείας; νὰ διδάξῃ. Σον Ποίαν ὄρέλειαν ἔχει ἡ ἀληθεία αὐτῇ διὰ παῖδα; Πρὸς τὴν δύνανται οἱ μαθηταὶ μου νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν ἀληθείαν; Ζον Πῶς ἀρισταὶ δύνανται νὰ διατυπωθῆ ἡ ἔρωτησις, ὅπως τοῦτο δρῦστον ἀποχρίσεων; Τίνας δευτερευούσας περιπτώσεις, αἵτινες θά με ἀπεμάκρυνον τοῦ σκεποῦ μου, δὲν μηνηγεῖνω σήμερον; Εἰς τοίας κεφαλαιῶντας περιπτώσεις, αἵτινες πρὸς κατανόησιν τῆς ἀληθείας γοητευεύσθεν, εἰπέροχομαι ὑπὲρ τὸ δέον; 4ον Πῶς ἐφαρμόζω τὴν διδασκαλίαν πρὸς τὸν ἥθικὸν βίον;

γ'.) «Ο φιλόπαις» 1770 εἶναι τὸ πρῶτον καλὸν ἀναγνωσματάριον διὰ σχολεῖα, ὅπερ λίαν εἰμενῶ; ἐπεδοκιμάσθη εἰσαγγέλη καὶ εἰς καθολικὰ σχολεῖα.

3. Έπαινον ἀξια. «Ο Ρόχοβ ἐμερίμνητε α'.) περὶ καταλλήλων οἰκοδομιῶν καὶ τῆς προσηκούσης διακοσμήσεως τῶν αἰθουσῶν τῶν σχολείων.

β'.) Περὶ μεμορφωμένων διδασκαλίων μετ' ἐπαρκῶν εἰτοδημάτων.

Τεχνίται καὶ ἀμιθεῖς ὑπηρέται οὐδεμίαν σχολικὴν θέσιν ἡδύναντο εἰς τὸ ἔξῆς νὰ κατέχωσιν.

γ'.) Περὶ τῆς εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εἰσαγωγῆς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ὡς «κοινωφελῶν γνώσεων ἡ «θετικῶν πραγμάτων».

Οὐδεμίαν δύνας ἴδιαιτέρων ὥσταν διδασκαλίας ὥριζε δι- αὐτά, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀγαγνωστικὴν διδασκαλίαν ἔξηγε κατάλληλα ἀναγνωστικά τεμάχια ἐκ τῆς φυσικῆς. Ο «Ρόχοβ» ἐν γένει ἔτωφελεῖτο πρὸς τοῦτο ἀσμένως τὰς ἀγαγνωστικὰς ἀσκήσεις, ἵνα διδάξῃ τοὺς παῖδας ποικίλα πράγματα, μάλιστα δὲ τὴν θρησκείαν ἢ ἐμπεδώσῃ ταῦτα εἰς αὐτούς.

δ'.) Περὶ βελτιώσεως τῆς διδακτικῆς μεθόδου.

1ον «Η διδασκαλία τῶν κατὰ πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖον ἐργομένων παίδων δέον, ὡς οἶόν τε, νὰ ἀπολίπῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις καὶ νὰ ἥναι τερπτή, οὐδὶ δὲ εἰς τῶν προτέρων διδασκαλία μετὰ βιβλίων.

Ζον «Η διδασκαλία ὁφεῖται ν' ἀναπτύξῃ ἐποπτικῶς καὶ νὰ χρησιμοποιῇ τὴν κατηγορικήν μορφὴν τῆς διδασκαλίας, ἵνα οὕτως ἐπιτευχθῇ ἡ κατανόησις. Τὸ μανιθύειν ἄνευ κατανοήσεως ἥκιστα ὁφελεῖ τὸν ἀνθρώπον, ὅπως τὸ ἐσθίειν

ηκιαστα ἐνισχύει αὐτὸν σωματικῆς ἄνευ πέψεως.

Ζον Πρός μόρρωσιν τοῦ νοῦ καὶ τῆς γλώσσης δέον ὁ διδάσκαλος νὰ συνάπτῃ πρός τὸ ἀναγνωστικὸν τεμάχιον ἀσκήσεις εἰς τὸ συλλογίζεσθαι καὶ διμιλεῖν.

4ον Ἐν τῇ ἀγωνίᾳ ταξει δέον νὰ ἔπαιξηται κατάλληλος συγχέντωσις τῶν διδακτικῶν ἀντίκειμένων.

4. Ψεκτέα εἶναι.

α'.) Ἡ μονομερῆς μόρρωσις τοῦ τόδη.

‘Ο ‘Ρόχοβι προστίθετο ν’ ἀναπλάτσῃ συνετοὺς καὶ ἰσγυκοὺς ἀγρότας’ τούτου δὲ ἐνεκα ἥθελε νὰ καθοδηγήσῃ τὴν νεολαίαν ἔξαιρετικῶς εἰς τὸ συλλογίζεσθαι. Καρδία καὶ θέλησις ὅλγον ἐλαμβάνοντο ὥπ’ ὅψιν.

β'.) Ἡ διεστραμμένη θρησκευτικὴ διδασκαλία.

Βεβαῖως ἡ εἰς Θεὸν πίστις δέον νὰ ἴναι βάσις τῆς διδασκαλίας, ἀλλ’ ἡ πίστις αὐτῇ δέον νὰ πηγάδῃ ἐκ τοῦ λογικοῦ καὶ ἡ ἥθικὴ νὰ ἐρείδηται ἐπὶ μόνου τοῦ νοῦ. Ἡ Γραφὴ καὶ αὐτὸν εἶναι ἀπλοῦν διδακτικὸν βιβλίον, ὃς τὰ ὅλα, ὁ δὲ Χριστὸς σορὸς διδάσκαλος, ὡς οἱ ὅλοι. Δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἀπολύτωσιν διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου. Ὁ ‘Ρόχοβι ἀρα εἶναι δλῶς ἐκτὸς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ δὲ μονομερῆς τοῦ νοῦ μόρρωσις ἐν τοῖς σχολείοις του περιεῖται τοσούτῳ μείζονα πίνδυνον, καθ’ ὃσον ἔλειπεν ἡ ἀντιστάθμησις θετικῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ θρησκευτικῆς ἀσκήσεως τὴν καρδίαν μορφούσης.

II. Εὖσεβισται.

1. ΧΕΚΚΕΡ (1707 -- 1768).

‘Ο ‘Ιεύλιος Χέκκερ ἦτε κατὰ πρῶτον διδάσκαλος τοῦ ἐν Χάλλη Φραγκκείου παιδαγωγείου, εἴτα ἐπιθεωρητής τοῦ ἐν Πότσδαμ δρφανοτροφείου καὶ τελευταῖον ἐπὶ τριακονταετίαν ἴσροκῆρυξ τῆς ἐν Βερολίνῳ τρισυπεστάτου ἐκκλησίας.

‘Ιδρυσεν, ἐκτὸς πολλῶν ἔλευθέρων σχολείων διὰ πτωχούς, τὸ 1739 ἐν τῇ ἐνορίᾳ του δημοτικὸν σχολεῖον μετὰ εξ διδασκάλων, δπερ μικρὸν κατὰ μικρὸν προσήχθη εἰς οἰκονομικὸν μαθηματικὸν πρακτικὸν Λύκειον» (ἄνευ τῆς λατινικῆς). Οὕτως ἀπέβη ὁ Χέκκερ ἴδρυτης τῶν βιωτεγγικῶν

Λυκείων. Έν τοι 1748 κατήστησεν ἐν τῷ πρακτικῷ Λυκείῳ του κύκλου μαθημάτων πρὸς μόρφωσιν γραμματοδιδασκάλων. Τὸ Χεκκερεῖον τοῦτο διδασκαλεῖον προσήγαγη τὸ 1753 εἰς βασιλικὸν διδασκαλεῖον καὶ ἦτο τὸ πρῶτον ἐν Πρωσσίᾳ ἴδουμα τῆς πολιτείας πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων. Τὸ μὲν 1825 μετηνέχθη εἰς Πότσδαμ, τὸ δὲ 1851 εἰς Καίπενικ. Οὗτος δὲ Χέκκερ ἐγένετο καὶ πατήρ τῶν ἐν Πρωσσίᾳ διδασκαλείων πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων.

Ἐν ταῖς πρεσπαθείαις του ὑπεστηρίχθη οὐκ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ μεγάλου. Τὴν ὑπόμνησιν τοῦ Φρειδερίκου Γευλιέλμου Αου-ὄφείλει ἐν τῇ πόλει τοῦ Φρειδερίκου νὰ κηρύξῃ τοῖς ἀνθρώποις τὸν Ἰησοῦν καὶ νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς γεολαίας, διότι ἐν τούτῳ κεῖται τὸ πλεῖστον — δὲ Χέκκερ πιστῶς ἔξετέλεσεν.

2. ΧΑΙΝ (1710 — 1789).

Ως δὲ ὁ Ρόγοβ εἶχε τὸν Βροῦντς, οὗτος δὲ Χέκκερ εἶχεν ίκανὸν βοηθὸν τὸν Χαῖν. Ο Χαῖν ἦτο θεολόγος καὶ κατὰ πρῶτον διδάσκαλος ἐν τῷ ἐν Χάλλῃ δραφανοτροφεῖῳ, εἴτα δὲ ἀπὸ τοῦ 1753 ἐπιδεωρητὴς τοῦ Χεκκερείου πρακτικοῦ Λυκείου, ἀπέθανε δὲ ἐν "Αουριχ".

Ηθελε πᾶσα διδασκαλία νὰ διαπραγματεύηται ἐν λογικῶς διατεταγμένῃ ἀληθινούχιᾳ. Διὸ ἐπενόησε δι' ἕκαστον μάθημα διδασκαλίας κεφαλαιώδεις περιλήψεις ἐν πίνακι (μέθοδος ἐν πίνακι). Οἱ πίνακες οὗτοι ἐπρεπε κατὰ τὴν διδασκαλίαν ν' ἀναγράφωνται μετὰ τῶν ἀρχικῶν στοιχείων τῶν λέξεων (ὅθεν καὶ στοιχείων μέθοδος ἐκλήθη), εἴτα δὲ ὑπὸ τῶν μαθητῶν ν' ἀντιγράφωνται καὶ ἀποτηθίζωνται.

Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἥδυναντο νὰ ἔχωσιν ἐπιτυχῆ ἀποτελέσματα μόνον ἔχογοι διδάσκαλοι ὡς αὐτὸς δὲ Χαῖν καὶ ὑστερον δὲ Φέλβιγερ. Ἐν γένει δὲ μέθοδος είναι μηχανική, οὐ κατὰ φύσιν καὶ τὸ πνεῦμα κτείνουσα. Ἐν ταύτοις δὲ μέθοδος τῶν πινάκων ἔσχε, βεβαίως ἐπὶ βραχὺν χρόνον, οὐκ ὀλίγους διαδούς.

3. ΦΕΛΒΙΓΕΡ (1721 — 1788).

1. *Bios.* Ὁ Ἰωάννης Ἰγνάτιος φὸν Φέλβιγερ ἐγεννήθη ἐν τῇ Μεγάλῃ Γλογάδου, ἐπούδασεν ἐν Βρεσλάου θεολογίαν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐν Σαγάν μοναστήριον καὶ τὸ 1758 ἐγένετο αὐτοῦ ἡγούμενος. Ὅπο τὴν ἴδιότητα ταύτην εἶχε τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἐν τῇ πόλει καὶ ταῖς κώμαις δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἡδιὰ διδασκαλίας προαγωγὴ τῆς εὐσεβείας, μορφώσεως καὶ βιομηχανίας παρὰ τῷ κοινῷ λαῷ ἦτο ἡ μόνη του σπουδὴ καὶ μέριμνα. Ἐπισκεφθεὶς, τὸ ὑπὸ τὸν Χέκκεο ἐν Βερολίνῳ ἀκμαζὸν πρακτικὸν Λύκειον, ἀπέβη ὁ ἄριστος ἀντι πρόσωπος τῆς διὰ πινάκων ἡ στειγείων μεθόδου, ἥτις τούτου ἔγεκα καὶ Σαγάνειος μέθοδος ἐκλήθη.

Βασιλικὸν διάταγμα ἀνέθεσεν αὐτῷ τὸ 1763 τὴν ἴδιατέραν ἐπίβλεψιν τῶν ἐν Σιλεσίᾳ καθολικῶν σχολείων. Ὁ Φέλβιγερ συνέταξε πρὸς τούτῳ κανονισμὸν ἀγροτικῶν σχολείων διὰ τοὺς Ῥωμαιο—καθολικοὺς τοῦ δουκάτου τῆς Σιλεσίας καὶ τῆς κομιτείας Γλάτς, ὅστις τῇ 3 Ιανουαρίου 1765 ὑπεγράψῃ ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ μεγάλου. Προτάσει τοῦ Φέλβιγερ ἴδρυθησαν πρὸς τούτοις ἴδρυματα πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων ἐν Λόγουσον, Γρύσσαον, Ράουνδεν καὶ Βρέσλαον (1765). Καὶ διωρισμένοι δὲ διδάσκαλοι ὥφειλον ἐπὶ ἐξ ἑβδομάδας νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰ ἴδρυματα ταῦτα. Ἐν ἔτει 1774 προσεκλήθη ὁ Φέλβιγερ εἰς Βιέννην ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας Μαρίας Θηρεσίας πρὸς κατάρτισιν τῆς ἐν Λάστροι ἀνημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἐνταῦθα ἀπέβη λίαν ωφέλιμος διὰ τῆς ἐκπονήσεως γενικοῦ σχολικοῦ κανονισμοῦ».

Ἐν τῷ κανονισμῷ τούτῳ ὁ Φέλβιγερ ἀπαιτεῖ.

Ιον Τὴν γενικῶς ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν εἰς τὰ σχολεῖα.

Ζον Τὴν κατάρτισιν ἀπάντων τῶν σχολείων, ἥτοι τῶν προτύπων σχολείων, τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἀπλῶν δημοτικῶν σχολείων. Πρότυπον σχολεῖον δέον νὰ ὑπάρχῃ ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ, τῆς μέσης δὲ ἐκπαιδεύσεως σχολείον ἐν ἐκάστη μεγαλυτέρᾳ περιφερείᾳ, καὶ ἀπλοῦν δημοτικὸν σχολεῖον ἐν ἐκάστη κοινότητι.

Ζον Τὴν αὐτηρὰν ὑποχρέωσιν τῶν καηδοκῶν εἰς τὸ κατηγεῖν, ἥτοι εἰς τὴν μετάδοσιν τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας.

Τὸν Τὴν μόρφωσιν τοῦ νοῦ ἀντὶ τῆς μόρφώσεως τῆς μνήμης. Ταῦτα ἡσαν ἴσχυροι βλαστοί πρὸς περαιτέρῳ ἀνάπτυξιν.

2. *Συγγράμματα.* Ο Φέλβιγερ συνέγραψε.

α'.) « Ἰδιότητας, λόγους καὶ υπερδείγματα χρηστῶν παιδαγωγῶν » (Η πούρη παρὰ τοῖς Καθολικοῖς αἰσθησίς περὶ δημοτικῶν σχολείου).

β'.) Τὸν Σαγάνειον κατηχισμὸν εἰς τρεῖς ἑκδόσεις (διὰ τὴν κατωτέραν, μέσην καὶ ἀνωτέραν βαθμίδα) καὶ ἵστορίαν.

3. *Παιδαγωγική.* Ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ ἔξαιρετος ο Φέλβιγερ τὰ ἔξις πέντε.

α') Τὸ συνδιδάσκειν καὶ συμμανθάνειν ἀντὶ τῆς μέχρι τοῦδε καθ' ἓνα σκαστον διδασκαλίας.

Τὰ περαιτέρῳ ἀναγκαῖα ἐπακόλουθα τῆς ἀπαιτήσεως ταυτῆς ἡσαν, δμοια ἀναγγωσματάρια καὶ διαίρεσις εἰς τάξεις. Μεγάλην σημασίαν ἀπέδιδεν εἰς τὸ συγγραγεινώσκειν ἢ εἰς τὸ ἐν χροφὶ δραγμώσκειν. « Όλως δπως ὁ Ρόχερ, ἡγάπα πολλὰς ἀναγνωστικὰς ἀσκήσεις. Λέγει δὲ τάδε· «έπειδὴ ὁ διδάσκαλος φαίνεται ἀσκῶν τοὺς μαθητὰς εἰς μόνην τὴν ἀνάγνωσιν, μεταδίδοται εἰς αὐτοὺς ἐνίστεται εὐκολώτατα πληθὺς ὀψελίμων γνώσεων».

β'.) Τὸ κατηχεῖν, καθ' ὃ ὁ κατηχητὴς δέοντος ιδίως τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας νὰ ἐρμηνεύῃ, σαφηνίζῃ, ἀναλύῃ, ἀποδεικνύῃ καὶ νὰ ἐπιδῷ ἐπὶ τῇ θέλησιν.

γ'.) Τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐν πίνακι μεθόδου πρὸς ἀπετύπωσιν τοῦ ἐρμηνευθέντος.

δ'.) Μετὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ συλλαβισμοῦ καὶ τῆς ἀναγνώσεως δέον συγχρόνως νὰ συνδέηται ἡ γραφὴ καὶ κατὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν στοιχείων νὰ τηρηται ἡ γενετικὴ τάξις.

ε'.) Διὰ τὴν σχολικὴν τάξιν εἰσήγαγεν ὁ Φέλβιγερ ιδιαιτέρους δρους προσταγῆς καὶ σημεῖα (π. χ. τὸ ἀνάτετένεν τοὺς δακτύλους). «Ως πρὸς δὲ τὴν σχολικὴν πειθαρχίαν συνιστᾶ ἐντόνως φιλανθρωπίαν.

« Απηγόρευεν εἰς τοὺς διδασκάλους νὰ ἐφαρμόζωσι τὰς συνήθεις βαρβαρικὰς καὶ τὴν τιμὴν λυματινομένας ποινάς, π. χ. τὴν γονυκλισίαν ἐπὶ τριγώνου σχῆμας ἔνθεν ἡ δρεβίν-

θου, τὸ ἱκτεύειν ἐπὶ ὅνου, τὸ βαστάζειν ὅνου ὅτα ἡ στεφάνους ἐξ ἀχύρου. Μόνον διὰ σκαιᾶ καὶ βαρέα ἀμαρτήματα ἔτρελε νὰ τηρῆται ὁ διὰ φίδιδου κολασμός.

4. Ὑπηρεσία. Ὁ Φέλβιγερ εἶγει ὁ μεταρρυθμιστὴς τῶν τῆς παιδείας παρὰ τοῖς καθολικοῖς ἐν τῇ ἀνατολικῇ Πρωτοσιακῇ μοναρχίᾳ. Ἰδιαῖς δύντω; δὲ ἀποδίθενται εἰς αὐτὸν αἱ ἑζής ὑπηρεσίαι.

α'.) ὅτι ἔχοται στερεὰ καὶ ὑψηλὰ τὴν σημαίαν τοῦ χριστιανικοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐν πάσαις αὗτοῦ ταῖς μεταρρυθμίσεσιν, ἀν καὶ ἔτη ἐν χρόνοις ἐπιπολαίου διανοητικῆς μερφώσεως.

β'.) ὅτι εἰστήγαγεν ἐν τοῖς σχολείοις καλυτέρας διδακτικῆς μεθόδους καὶ φιλάνθρωπον πειθαρχίαν.

καὶ γ'.) ὅτι ἔφιστα τὴν διαρκῆ προσεχήν τῶν ἀρχῶν τῆς πολιτείας ἐπὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσες καὶ ἐπὶ τὴν ἀνάγκην τῆς καταρτίσεοις διδασκαλεῖσθαι.

4. KINDELMANN (1740 — 1801).

Ως ὁ Χέκκερ ἔγινεν ὁ πατέρων τὸν Χαῖν, οὕτως εἶχεν ὁ Φέλβιγερ πιστὸν ὁπαδὸν τὸν Φερδινάνδον Κίνδερμανν, κοσμήτορα ἐν Κάπλιτς τῆς Βοημίας. "Ο, τι οὔτος ἐν Σαγάν παρὰ τῷ Φέλβιγερ εἶδεν, ἐπραγματοποίησε πάραντα ἐν τῷ σχολείῳ τῆς ἐνορίας του. Ὁ Κίνδερμανν ἐπεδίωκε πρὸ πίντων νὰ διεγείρῃ τὸ διαφέρον τῶν γονέων περὶ τοῦ σχολείου καὶ δὴ καὶ δι' εὐαρέστουν χειρογράφου καὶ φραίου ἄσματος τῶν παιδῶν. Τὸ ἐν Κάπλιτς σχολεῖον τῆς ἐνορίας προτίκηθη ἦδη τὸ 1773 εἰς διδασκαλεῖον, οὐ δὴ φήμη ἐφείλκυσε τὴν προσογήν καὶ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ προϊσταμένων σχολείων. Υπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας Θηρεσίας διωρίσθη ἐν Βοημίᾳ ἀγροτικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων.

Εἰς τὰς ἰδιαιτέρας τοῦ Κίνδερμανν ὑπηρεσίας ἀνήκει ἴδιως ἡ ὑπὸ αὗτοῦ διατυπωθεῖσα δημιουργικὴ ἴδεα, ἵνα ἐγκεμένως συνδεθῇ ἡ βιουμηχανικὴ διδασκαλία μετα τῶν δημοτικῶν σχολείων. Ὁ Κίνδερμανν ἐπεδίωξε τοῦτο α'.) δπως ἀνακονῷ ἴση τοὺς γονεῖς ἐν τῇ πληρωμῇ τῶν διδάκτων, β'.). Ἱνα παράσχῃ εἰς τοὺς διδασκάλους μέσον πρὸς αὐξῆσιν τῶν εἰσθητικῶν των καὶ δπως ὑπὲρ σχολῆς και-

ρὸς ἐπωφελῶς χρησιμοποιεῖται καὶ γ'). Ίνα ἀποκρεύῃ τὴν τῶν ἀντιπάλων μοιφήν, ὅτι μορφοῖ σοφεὺς χωρικούς, οἵτινες ὑπέροχον διὰ τὴν ἔργασίν τον οὐδελώς είναι χρήσιμοι. Πλέκειν, δάπτειν καὶ γῆθειν ἡσαν αἱ ἀσχολίαι τῶν κορασίων, τῶν δὲ παῖδων αἱ ἔργασίαι ἡσαν καλλιεργία καρποφόρων δένδρων, σηροκομεία, μελισσοτροφία καὶ ἡ ἐπιμέλεια λαχάνων.

**E. Προαγωνὴ τῆς παιδείας ὑπὸ τὸν Φρειδερίκον
B. καὶ Φρειδερίκον Γουλιέλμον B.**

1. ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ B. (1740—1786).

Ἐν ἔτει 1754 ἐξέδωκε σπουδαίον σχολικὸν κανονισμὸν διὰ τὴν Μίνδεν καὶ Τάβερνσβεργ. Ὁτε δὲ ἐν ἔτει 1759 μετὰ τὴν ἐν Κούνερστορφ ἥτταν παρετήρησε, πόσον κακῶς ἐδιδάσκετο ἡ ἐν κώμαις νεολαία, ἀπεφάσισεν εὐθὺς μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ν' ἀπαλλάξῃ τὰ ἀγροτικὰ σχολεῖα ἀπὸ τῆς μεγάλης διαφθορᾶς. Ἡδη πρὸ τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης τῆς 8η Φεβρουαρίου 1773 διέταξεν ἐκ Λειψίας, ίνα τὰ κακῶς ἰδουμέντα ἀγροτικὰ σχολεῖα βελτιωθῶσι καὶ ἴδιως ὅπως μὴ διορθώνται ἐν αὐτοῖς ἀδεῖς καὶ ἀπειροί διδάσκαλοι. Κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον τοῦ 1763 ἐκέλευσε νὰ γίνηται καθ' ἐξάμηνον ἐπιθεώρησις τῶν ἐν Σιλεσίᾳ εὐαγγελικῶν καὶ καθολικῶν σχολείων. Αἱ δύο σπουδαιόταται νομοθετικαὶ αὐτοῦ πράξεις ἐν τῷ κύκλῳ τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως είναι πρῶτον ὁ γενικὸς κανονισμὸς τῶν ἀγροτικῶν σχολείων ἐκπονηθεὶς ὑπὸ τοῦ συμβούλου Χέκκερ ἐν Βερολίνῳ, καὶ δεύτερον ὁ σχολικὸς κανονισμὸς διὰ τὴν Σιλεσίαν συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Φέλβιγερ, ἱγνούμενον ἐν Σαγάν.

A. Τὸ γενικὸν πρόγραμμα τῶν ἀγροτικῶν σχολείων 12 Αὐγούστου 1763.

1. (Σκοπός): Μετὰ τὴν ἀποκατασταθεῖσαν εἰρήνην θέλομεν νὰ λάβωμεν ὑπὸ ὅψιν τὴν ἀληθῆ εὐημερίαν πασῶν τῶν τάξεων τῆς ἡμετέρας χώρας. Τούτου δὲ δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν δι' ἐσκεμμένης καὶ χριστιανικῆς ὄνθυμίσεως εῶν σχολείων. Ταῦτα δέον ν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῆς λίαν βλαβερᾶς εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἀμαθίας, οἱ δὲ παῖδες; ν' ἀνατρέφωνται ἐμπειρότεροι καὶ χρηστότεροι πολεῖται.

Ίνα δὲ μὴ οἱ παῖδες κατὰ τὸ θέρος ἐνεκά τῆς φυλάξεως

τῶν ζφων κωλύωνται ἐκ τοῦ σχολείου, δέον ώς ολόν τε ἐν τοῖς ἀποκελεισμένοις τόποις, νὰ δρᾶται θιαίτερος τῶν ζφων ποιητήν. "Οπον διώς, ώς ἐν ταῖς χώραις τῆς Βεστφαλίας καὶ ἐν τῇ Βίσεργο χώρῃ τῆς "Αλτμαρκ, αἱ οἰκίαι εἶναι διεσπαρμέναι, δέον οἱ παῖδες κοθ' ἑκάστην ν' ἀλλάσσωσι τὴν φύλαξιν τῶν ζφων ἢ δέον νὰ ἔπιτευχθῇ τοιαύτη διοργάνωσις, ὥστε ἑκατος παις κατὰ τὸ θέρος νὰ φοιτᾷ εἰς τὸ σχολεῖον τοις τῆς ἔβδομάδος. Τὸ τελευταῖον θὰ ἡδύνατο προσηκόντως οὐτω νὰ δυνθισθῇ, ὥστε ν' ἀποτελεσθῶσι δύο δημοιοι παίδων, ἐξ των ὁ μὲν εἰς ὅμιλος νὰ φοιτᾷ εἰς τὸ σχολεῖον τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς ἔβδομάδος, ὁ δ' ἕτερος τὰς τρεῖς τελευταίας.

2. (Διδάσκαλος). "Ο διδάσκαλος ὀφεῖται δχι μόνον νὰ ἔη ἐπαρκὴ δεξιότητα εἰς τὸ διδάσκειν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔναι πρότυτον ἐν δλῃ τῇ συμπεριφορῇ του, ἵνα μὴ διὰ τοῦ τρόπου του καθαιρῆ δι, τι διὰ τῆς διδασκαλίας του φκοδόμησε. Διό δέον οἱ διδάσκαλοι περισσότερον τῶν ἄλλων νὰ ἔτιμελῶνται τῆς ἀληθοῦς θεοσεβείας, τὸ ἀξιωμά των θεόθεν ἔχοντες καὶ τὸν Σωτῆρα μιμούμενοι· δέον νὰ καθιστῶσι τοὺς παῖδας δχι μόνον διὰ τὸν παρόντα βίον ἴκανονς καὶ εὐδαίς μονας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν αἰωνίαν μακαριότητα νὰ προπαρασκευάζωσιν. Οὐδεὶς ίσρεὺς ἔπιτρέπεται νὰ δέχηται τινα ώς διδάσκαλον μὴ ἔξετασθέντα ὑπὸ τῶν ἔπιθεωρητῶν (ἐκκλησιαστικῶν ἐφρόων, πρωθιερέων) καὶ μὴ ἔχοντα ἔνδεικτικὸν ἴκανότητος. Αἱ βασιλικαὶ σχολικαὶ θέσεις ἐν τῇ Κοῦρμαρκ δέον νὰ κατέχωνται ὑπὸ τοιούτων διδασκάλων, δσοι διαμείναντες ἐπί τινα χρόνον ἐν τῷ ἐν Βερολίνῳ Κουρμαρκείῳ διδασκαλείῳ ἔξεμαθον ἔκει ἀκριβῶς τὴν μέθοδον τοῦ διοικεῖν σχολείον καὶ τὴν σηροτροφίαν. Σχολεῖα ἐν κρυπτῷ ἀπαγορεύονται ἐπὶ ποινῇ. "Ο διδάσκαλος κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας δὲν ἔπιτρέπεται νὰ ἔκτελῇ ἔτερον ἔργον, μηδὲ ν' ἀσχολήται εἰς ὑποθέσεις του καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ν' ἀναθέτῃ εἰς τὴν σύζυγόν του τὴν διδασκαλίαν. "Επίσης δὲν ἔπιτρέπεται κατὰ τὸν σχολικὸν χρόνον νὰ μεταχειρίζηται τοὺς παῖδας τοῦ σχολείου εἰς οἰκιακάς του ἔργασίας. "Ἐν γένει ἀπαγορεύεται ν' ἀσχολήται εἰς πρίγματα, ἀγρανά ἐμπεδίζουσι τὴν σχολικὴν ἔργασίαν ἢ παρέχουσιν εἰς τὴν νεολαίαν καὶ τὴν κοινότητα ἀφερμὴν πρὸς ἀκολασίαν.

3 (Σχολική ἔργασία).

Δέον διδάσκαλος διὰ τὴν διδασκαλίαν μετ' ἐγκαρδίου προσευχῆς νὰ προπαρατεῖ ἄηται παρὰ τοῦ δοτῆρος παντὸς ἀγαθοῦ ἔξαιτούμενος ίδιως σοφίαν καὶ ὑπομονὴν. Λέον εἶτα νὰ ἔμπνει εἰς τοὺς ἐν τῷ σχολείῳ ψυχικὴν διάθετι· πρὸς τὸ προσεύξεσθαι, ἐνθυμούμενος ὅτι ἀνευ τῆς θείας βοηθείας οὐδὲν δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ, οὐδὲ τὰς τῶν παιδῶν καρδία; νὰ καταχτήσῃ· "Ἐν τέλει δὲ τῇ; ἐβδομάδος δέον ἐκαρδίως νὰ παραίνῃ τοὺς παῖδας, ὅπως τὴν κυριακὴν μεταβάνωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, σιωπηλῶς καὶ εὐλαβῶς ἔκει μένοντες. Κατὰ δὲ τὰς ἁροτὰς δέον οἱ παῖδες νὰ ὀδηγῶνται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἐν τάξει ἀπὸ τοῦ σχολείου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὑπὸ ἐπιτήσησιν νὰ διατελῶσι· δέον μετὰ προσερχῆ; γ" ἀριθμῶνται τοῦ κηρύγματος, ἵνα τὴν δευτέραν γνώσκωσί τι ἔξι αὐτοῦ.

4. (Σχολικά βιβλία). Τὰ σχολικὰ βιβλία δέον νὰ ἐγκρίνονται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς. "Εκατος παῖς δέον νὰ ἔχῃ τὸ ἱδιόν του βιβλίον. Οἱ πτωχοὶ παῖδες τὰ σχολικὰ βιβλία προμηθεύονται ἐκ τοῦ ταμείου τῇ; ἐκκλησίας καὶ τῇ; κοινότητος.

5. (Σχολική πειθαρχία). "Η ἐραριμογὴ τῇ; πειθαρχίας δεῖται πολλῆς περισκέψεως καὶ σοφίας. "Η ἴγχυρογνωμοσύνη (ἀνθάδεια) δις ἡ πηγὴ πάντων τῶν ἀμαρτημάτων δέον ἐπιμελῶς νὰ ἔξαλειφθῇ. "Η δὲ τιμωρία δέον τότε νὰ ἐκτεληται, ὅταν ὁ παῖς πασθῇ περὶ τοῦ σφάλματός του. Κατὰ τὸν κολασμὸν δέον διδάσκαλος; νὰ ἦναι ἐγκρατῆς πάσης ἀπρεπεῖς ὁρμητικότητος, πάτης ἀδίκου ὀργῆς καὶ λοιδορίας. "Αν ἦναι ἀνάγκη αὐτηποτέρας τιμωρίας, δέο· ὁ διδάσκαλος νὰ δηλώσῃ τοῦτο πρότερον εἰς τὸν ιερέα καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν συμβουλήν του.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ 1763, διεργάτης περιέχει 26 παραγράφους, είναι κυρίως συγκεφαλαίωσις ἀρχαιοτέρων διαταγμάτων, ἀτινα ἔλαβεν κῦρος διὰ πάντα τὰ μέση τῇ; χώρᾳ. Νέαι είναι αἱ ὀδηγίαι περὶ τοῦ προγράμματος τῶν μαθημάτων, περὶ τῇ; διδακτικῆς ἔλης, περὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν διδακτικῶν μέσων. "Ος πρὸς τὸ σχολεῖον πρόγραμμα τεῦ 1736 σημειοῖ αὐτὸς μεγάλην προθοδον, λαβὴν ὑπὸ δύψιν οὐ μόνον τὰς ἔξωτερικὰς τοῦ σχολείου σχέσεις, ἀλλὰ καὶ σύμπλαταν τὴν σχολικὴν λειτουργίαν. Είναι

ό πρώτος σχολικός κανονισμός διὰ σύμπασαν τὴν χώραν καὶ ἀποτελεῖ σήμερον ἔτι τὴν βασιν τῆς ἐν Πρωσσίᾳ σχολικῆς λειτουργίας.

Πρὸς πραγματοποίησιν καὶ ἐραφμογὴν τοῦ προγράμματος εἰογάσθη Ιδίως ὁ Χαῖν, ὅστις ὡς ἱγούμενος τοῦ μοναστηρίου Βέργαν ὥστεν ἀνὰ δύο ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος νὰ καθοδηγῶνται εἰς αὐτό οἱ διδασκαλοὶ τὶ θὰ ἐπραττον ἀπὸ τοῦδε ἐν τοῖς συρλείοις τῶν κατὰ τὴν ὁδηγίαν τοῦ προγράμματος. Τὴν πραγματοποίησιν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ὑπεστήσιε παραχωρήσας εἰς τὴν Κεῦρμαρχ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νέων διαταγμάτων καράλαιον ἐξ 100000 ταλλήρων, εἰς δὲ τὰς ἄρτι προσαρτηθείσας ἐπαρχίας τῆς δυτικῆς Πρωσσίας καὶ τοῦ Πόζεν 200000 ταλλήρων, ἐκ τοῦ τόκου τῶν ὀποίων μεταξὺ ἀλλων ἀνηγέρθησαν εἴκοσι νέα σχολεῖα.

B. Τὸ σχολικὸν πρόγραμμα τῶν καθολικῶν τῆς Σιλεσίας, 3 Νοεμβρίου 1765.

Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ προγράμματος τοῦ 1763 εἰς τὰ ἐν Σιλεσίᾳ καθολικὰ σχολεῖα προσέκρουσεν εἰς δυσχερείας, καθ' ὃσον σειρὰ θεσμῶν εἶχεν ὑπολογισθῆ διὰ μόνα τὰ εὐαγγελικὰ σχολεῖα. Διὸ ὁ ἱγούμενος Φέλβινερ παρεκινήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως νὰ ἐκπονήσῃ ίδιαίτερον πρόγραμμα διὰ τὰ καθολικὰ σχολεῖα. Ὅπεραφη δὲ τοῦτο ὑπὲ τοῦ βασιλέως τῇ 3 Νοεμβρίου 1765. Περιέχει 73 παραγράφους καὶ πραγματεύεται περὶ τῶν αὐτῶν, ὅσα τὸ πρόγραμμα τοῦ 1763 διαλαμβάνει. Διεξοδικώτερον ἀσχολεῖται περὶ τὴν μόρφωσιν τῶν διδασκαλῶν ἐν τοῖς διδασκαλείοις.

2. ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ Β. (1786-1797).

1. Ἐν ἔτει 1787 ἵδρυσεν ἀνωτέραν σχολικὴν ἀρχὴν, τὸ ἐρ Βερολίνῳ ἀνώτερον σχολικὸν ουρέδοιον, δπερ δμοιομόρφως ἐφρεπε νὰ διευθύνῃ τὴν δλην δημοσίαν ἐκταίδευσεν τῇ; πολιτείας. Πρόεδρον δ' αὐτοῦ διώρισε τὸν ὑπουργὸν φὸν Τσέδλιτς. Οὗτος ἡδη ὑπὸ τὸν Φρειδερίκον τὸν μέγαν λαβὼν πολλὴν πεῖραν τῆς σχολικῆς διοικήσεως, ἵδρυσεν ἐν τοῖς κτήμασί του κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Ῥόχερ πρότυπα σχο-

λεῖα. - Άλλά τὸ 1788 ἔδεισε νὰ ὑποχωρήσῃ ὁ φόνος Τσέδλιτς εἰς τὸν ὑπουργὸν φὸν Βαῖλλνερ, δόστις ἐλαυνόμενος ὑπὸ αὐστηροῦ ἐκκλησιαστικοῦ πνεύματος ἀντέπροπτε διὰ σφαδῶν διακηρύξεων εἰς τὴν ἐπικειμένην ἐκ τῆς παιδείας διαφθοράν.

2. Στερεωτέον γάρ βάσιν ἔλαβεν εἴτα τὰ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως διὰ τοῦ ἐν Πρωσσίᾳ γενικοῦ ἀγροτικοῦ δικαίου ἀπὸ τῆς πέμπτης Φεβρουαρίου 1794. Τοῦτο διατυποὶ περὶ σχολείων τέσσαρα οὐσιώδη ἀξιώματα.

a.) Τὸ σχολεῖον εἶναι προπαρασκευὴ τῆς πολιτείας.

Σχολεῖα καὶ πανεπιστήμια εἶναι προπαρασκευὴ τῆς πολιτείας, σκοπὸν ἔχοντα νὰ διδάξωσι τὴν νεολαίαν ὀφελίμους γνῶσεις καὶ ἐπιστήμας. (§1.) Τοιαῦτα ἴδρυματα δέον νὰ ίδονται ἐν γνῶσει καὶ τῇ ἐγκρίσει τῆς πολιτείας. (§2.) Πάντα τὰ δημόσια σχολεῖα καὶ παιδαγωγικὰ καθιδρύματα διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς πολιτείας καὶ ὀφείλονται νὰ ὑπερβάλλωνται εἰς ἔξετάσεις καὶ ἐπιθεωρήσεις αὐτῆς ἐν παντὶ καιρῷ. (§9.)

b.) Ἡ συντήρησις τῶν σχολείων εἶγαι κοινὸν χρέος.

Οποὺ χρηγήσεις διὰ κοινὰ σχολεῖα δὲν ὑπάρχουντιν, ὑποχρεοῦνται εἰς τὴν συντήρησιν τῶν διδασκάλων σύμπαντας οἱ οἰκογενειάρχαι ἐκάστου τόπου ἀδιακρίτως, ἂν ἔχωσι παῖδας ἢ μῆ, καὶ ἀδιακρίτως θρησκεύματος. (§29.) Καὶ ἡ συντήρησις τῶν οἰκοδομιῶν τοῦ σχολείου καὶ τῶν κατοικιῶν τῶν διδασκάλων ὀφείλει νὰ ἥναι κοινὸν χρέος πάντων τῶν κατοίκων ἀνεξαιρέτως (§34.)

γ.) Ἐκαστος παῖς τοῦ λαοῦ ὀφείλει νὰ φοιτᾷ εἰς τὸ σχολεῖον.

Πᾶς κάτοικος μὴ δυνάμενος ἢ μὴ θέλων νὰ παρέχῃ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ κατ' οἶκον τὴν ἀναγκαίαν διδασκαλίαν ὑποχρεοῦται νὰ στέλλῃ αὐτὰ εἰς τὸ σχολεῖον μετὰ τὴν συμπλήξωσιν τοῦ πέμπτου τῆς ἡλικίας ἕτους. (§43.) Ἡ ἐν τῷ σχολεῖῳ διδασκαλία ὀφείλει νὰ ἔξαπολευθῆ ἐπὶ τοσούτον, ἔως οὗ δὲ παῖς παρὰ τοῦ πνευματικοῦ του λάβῃ τὰς εἰς ἔκαστον λογικὸν ἀνθρωπὸν τῆς τάξεως του ἀναγκαίας γνῶσεις (§46.)

δ.) Ἡ ἐν τῷ σχολείῳ πειθαρχία δεῖται πολλῆς περισσέψεως.

Ἡ σχολικὴ πειθαρχία οὐδέποτε ἐπιτρέπεται νὰ προβῆ

εις κακόσεις δυναμένας και πόρρωθεν βλαβερῶς νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τὴν ὑγίειαν τῶν παιδών (§50.) Ἐάν δὲ διδάσκαλος ἵδη δτὶ δι' ἔλαφρῶν τιμωριῶν δεν δύναται ἐπαρκῶς νὰ περιστελῇ τὴν χρόνιον ἀκοσμίαν παιδὸς ἢ τὴν ἀκατάσχετον αὐτοῦ δοπήν εἰς τὰς πονηρίας καὶ ἀκολασίας, τότε δφείλει νὰ δηλώσῃ τεῦτο εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ εἰ; τὸν κληρικὸν τοῦ σχελείου προϊστάμενον (§51.) Οὗτοι είτα δφείλουμε σὺν τοῖς γονεῦσιν ἢ κηδεμόσιν ἀκοιβέστερον τὸ πρᾶγμα νὰ ἔξετάσωσι καὶ σύμφορα μέτρα πρὸς διόρθωσιν νὰ λάβωσιν (§52.) Ἀλλὰ καὶ τότε δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑπερβῆτις τὰ προσδιωρισμένα δρια τῆς πατρικῆς πειθαρχίας (§53.)

3. Ἐν ἔτει 1794 ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς γενικὸν σχολικὸν κανονισμὸν, δι' οὗ ἐισχύθη τὸ γενικὸν πρόγραμμα τῶν ἀγροτικῶν σχολείων τοῦ ἔτους 1763 πρὸς αὐστηρὰν ἐκτέλεσιν. Ἰδιαίστορος ἔξῆρεν ὁ βασιλεὺς ἀπέναντι τῆς δσημέραι διαδιδομένης παιδείας τὴν αὐστηρὰν θρησκευτικὴν ἀγωγὴν. Λέγει, «μισῶ μὲν πάντα ἔξαναγκασμὸν συνειδήσεως καὶ ἐῶ ἔκαστον ἐν τῇ πεποιθήσει του, οὐδέποτε δμως θ' ἀνεχθῶ νὰ ὑποσκάπτῃ τις ἐν τῇ χώρᾳ μου τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ, νὰ λαταστήσῃ δὲ εἰς τὸν λαὸν καταφρονητικὴν τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶνὰ στήσῃ δημοσίᾳ τὴν σημαίαν τῆς ἀπιστίας, τῆς ἀθείας καὶ τῆς φυσιολατρείας», «Ο ὑπουργὸς φὸν Βαῦλνεο ἐδήλωσεν εἰς τοὺς διδασκάλους δητῶς δτὶ εἶναι καθηκόν των νὰ μօρφώσωσι τοὺς παῖδας χριστιανούς.

4. Ἰδιαίτεραν προσοχὴν ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν χειροτεχνημάτων. Ἐν πολλοῖς τόποις τῆς Κούρημαρκ διέταξεν, οἱ μὲν παῖδες νὰ διδάσκωνται τὴν μελισσοτρόπιαν, τὴν φυτοτροφίαν, (φυτηκομίαν) ὡς καὶ τὴν κοφινοποιίαν, τὰ δὲ κοράσια τὸ νῆθειν, πλέκειν καὶ ἄλλα γυναικεῖα ἐργόχειρα. Τὸ 1793 συνεστήθη ἐν Βρέσλαου τὸ πρῶτον βιοτεχνικὸν σχολεῖον, πάραντα δὲ ἴδρυθησαν ἐν ἄλλαις πόλεσι παρόμοια σχολεῖα.

ΠΕΜΠΤΟΝ ΤΜΗΜΑ

‘Απὸ τοῦ Πεντεκόσιη μέχρι σήμερον.

Χαρακτηρισμός; τῆς ἀγωγῆς
μέτα τῷ 18ῷ καὶ 19ῷ αἰώνα.

Αἱ χρονικοτάται διαφοραὶ μεταξὺ τῶν παιδαγωγικῶν
ἰδεῶν τῆς 18ης καὶ τῆς 19ης ἔκατον ταετηρίδος εἶναι ἐν γέ-
νει αἱ ἀκόλουθοι.

1. Ἡ μὲν παιδαγωγικὴ τῆς 18ης ἔκατον ταετηρίδος ἐκ-
θρικῶς ἔξεδηλώθη πρὸς τὸν χριστιανισμόν, ἡ δὲ τῆς 19ης
ἔκατον ταετηρίδος ἐπεξήγησε μᾶλλον καὶ μᾶλλον ν' ἀνακτή-
σηται διὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον χριστιανικὸν ἔδαφος.

2. Ἡ 18η ἔκατον ταετηρίς ἔκαλλιέργει ἐν τῇ ἀγωγῇ τὸν
κορυφαῖον πολιτισμόν, ἡ δὲ 19η ἔξαίρει σύν τῇ χριστιανικῇ καὶ
τῇ γρ. ἐθνικῇρ ἀρχήν.

3. Τῆς 18ης ἔκατον ταετηρίδος σκοπὸς τῆς παιδαγωγικῆς
ἵτε ώς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ μονομερῆς τοῦ τοῦ μόρφωσις, ἡ δὲ
19η ἔκατον ταετηρίς ἀπαιτεῖ καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ συγκα-
υθήματος καὶ τῆς βουλήσεως.

4. Ἡ παιδαγωγικὴ τῆς 18ης ἔκατον ταετηρίδος ἀπηλάσ-
σετο ἀπὸ πάσης ἴστορικῆς παραδόσεως, ἡ δὲ ἀγωγὴ τῆς
19ης ἔκατον ταετηρίδος ἐπιζητεῖ διὰ τῆς ἀρεύης τῆς ἴστορι-
κῆς ἀνατέξεως νά ἐμπεδώσῃ ἴστορικῶς τὴν παιδαγωγικὴν
ἐργασίαν.

Α. ΠΕΣΤΑΛΟΤΣΗΣ (1746-1827).

1. *B.ος*; καὶ δρῖμες. a.) Νεότης. ‘Ο Ιωάννης Ἐρείκος;
Πενταλότσης γεννηθεὶς τῇ 12ῃ Ιανουαρίου τοῦ 1746, τε-
λευταίος; παῖς ὁρθαλιμάτρου ἐν Ζυρίχῃ, ἐστρεψθη τοῦ πα-
τρὸς; αὗτοῦ ἦδη κατὰ τὸ ἔκτον ἔτος τῆς ἥλικίας καὶ ἀνε-
τράφη ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ τῆς πιστῆς θεραπαιείδος
Βαβέλη. Γυναικείας ἀγωγῆς; τυρχένων καὶ ἀδημάτως ὅν κατὰ
τὸ σῶμα, ηἷξανεν ὁ μικρὸς Ἐρείκος. ὁ οὗτος καὶ ποιύμενος
π.τ.; τῆς μητρός. Ἀνδρικὴ δὲ φύμη καὶ ἀνδρικὴ; τούτος
τοῦ σκέπτεσθαι ἦσαν αὐτῷ ξένα, ‘Η οὐκορεγειακὴ στέγη
ἐπέδοψεν ὑπὸ; ἐπὶ τὸν ἔαντοῦ γραμματῆρα καὶ ἐπὶ τὰς ἐν-

τοῦ ἰδέας. Ἀπὸ τοῦ ἐνάτου ἔτους τῆς ἡλικίας διῆγεν ὁ Πεσταλότσης τὰς διακοπάς τοῦ θέρους παρὰ τῷ πάππῳ αὐτοῦ, σεβασμίῳ ἵερεῖ ἐν κώμῃ Ἐγρύς τῆς Ζυρίχης. Μετὰ τούτου καθ' ἑκάστην τὸ συολεῖον τῆς καρύης καὶ πολλάκις τῷ πιωγῷ τὸς καλύβως ἐπισκεπτόμενος, παιδιόθεν ἔγγρωτος τὴν κατάστασιν καὶ κακοδαιμονίαν τοῦ Ιαοῦ. Δεκαεπταετής δὲ ὁ Πεσταλότσης εἶχεν ἀποτελεστόσαι τὸ γρανάσιον τῆς κατρίδος τοῦ. Απεφύοισε καὶ γίνη κάηρικός. Ἡ ἔκδοσις δύοις τοῦ Αἰματίου^β ὑπὸ τοῦ Ρουστοῦ παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν θεολογίαν καὶ νὰ σπουδάσῃ τὴν γραμματικήν. Τῷ συμβουλῇ δὲ ἀπεθνήσκοντος φίλου ἀπετάξατο καὶ τῇ σπουδῇ ταύτῃ καὶ ἡσπάσατο τέλος τὴν ἀγρονομίαν.

β'.) Νέουζοφ, 1768—1798. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ "Ααργάου (οὐ μακρὺν τῆς ἀρχαίας Χάβησιουργή) ἀπέκτησεν δὲ Πεσταλότσης τὸ 1768 ἑκατὸν στρέμματα ἀγόνου ἐθνικῆς γῆς πέρις λειτουργίαν ἐργοστασίου ἐρυθρόδανου (φίζάρι), ἐκάλεσε δὲ τὸ κτῆμά του «Νέουζοφ». Ἐνεκα δυσμενῶν περιστάσεων καὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἀδαμημοσύνης ἀπέτυχε τὸ ἐργοστάσιόν του δι' ἐρυθρόδανον. Μετέβαλε νῦν (1770) τὸ Νέουζοφ εἰς παιδαγωγικὸν ἰδογρα δι' δόρων καὶ ἀπόρων παιδας. Προετίθετο ν' ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πενίας διεγείρων αὐτοῖς ἔρωτα πρὸς ἐργασίαν καὶ καθιστῶν αὐτοὺς ἴκανον τοὺς πρὸς βιοτοριστικὴν ἐργασίαν. Θέρους μὲν ἡσχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν, χειμῶνος δὲ εἰς τὸ νῆστειν καὶ εἰς γειροτεχνήματα. Οὕτω δὲ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διὰ τῆς ἐργασίας των ἐκάλυπτεν τὰς δαπάνας τῆς ἀπλῆς των ἀγωγῆς. Ἐν τούτοις ἐδίδασκεν αὐτοὺς συγχρόνως κατὰ τὰς ἐμπειρίας του, ἃς εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τῆς πρὸς τὸν μικρὸν νέόν του συναναστροφῆς. Αὗτός ὁ ἴδιος λέγει περὶ τοῦ χρόνου τούτου.

«Ἡ τε ἀπερίγραπτος ἀγαλλίασις τὸ βλέπειν νεανίας καὶ νεάνιδας τῇ ἡλικίᾳ προκόπτοντας καὶ ἀνδηρούς, οἵτινες πρότερον ἦσαν ἐλεεινοί, ἀσκοῦντας μὲν τὰς χειράς των πρὸς δεξιότητας, ὑφοῦντας δὲ τὴν καρδίαν των εἰς τὸν δημιουργὸν των· τὸ βλέπειν δάκρυα τῆς προσειχομένης ἀνθρώπητος ἐν τῷ προσώπῳ ἀγαπητῶν παιδῶν καὶ μελλουσαν ἐλπίδα χρηστῶν ἥθων ἐν ἀπεροικιμένῳ καὶ ἀπολωλότι γένει».

Ἐν τούτοις μετὰ πενταετῆ διάρκειαν (1790) ἐδέησε νὰ

νὰ διαλυθῇ τὸ ἕδρυμα. Ὁ Πεσταλότσης ἐστεφείτο τῆς ἀναγκαίας ἐπιτηδειότητος περὶ τεχνικὰ ἔργα. Πρὸς τούτοις πόλλοι παιδες ἦσαν δκνηοι καὶ ἐκτεμηλυμένοι, ἐδραπέτενον δέ, εὐθὺς ὡς ἐλάμψιαν νέα ἐνδύματα. Οἱ φίλοι ἐθεώρουν τὸν Πεσταλότσην ὡς ἀπελωλότα ἄνδεα. Ὅντως ἐπὶ δέκα δικῶ ἔτη πολλὰς στρεψήσεις ὑπέστη.

γ.) Στάντς, 1798—1799. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἥτις παρέσχεν εἰς τὴν Ἐλβετίαν τὸ δημοχρατικὸν σύνταγμα, ἀπέσπασεν αὐτῆς τὸν Πεσταλότσην εἰς τὴν δημοσίαν δρᾶσιν. Προσηνέχθησαν αὐτῷ μεγάλης ἐπιφροῦς θέσεις ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ χράτους. Αὐτὸς δύμας ἔλεγε, «θέλω νὰ γίνω διδάσκαλος». Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1798, δε τὴν ἐπαρχίαν Ούντερβάλδεν είχεν ἐρημωθῆν πὲ τῶν Γάλλων καὶ συῆνος δραφανῶν πατέρων καὶ μητέρων περιπλανᾶτο, ἔλαβε τὴν ἐγτολὴν νὰ συναγείρῃ τοὺς ἔγκαταλειπομένους παῖδας. Περὶ τοὺς ὄγδοηκοντα φρικωδῶς ἐκλελυμένους παῖδας συναγείρας δὲ Πεσταλότσης, ἤρξατο τοῦ χαλεπωτάτου ἔργου τῆς ἀγωγῆς των ἐν τῷ ἐν Στάντς ἐρημωθέντι μοναστηρίῳ τῶν Οὐρανούλινεριγγῶν.

Τὰ κατὰ τὸν ἐν Στάντς βίον του περιγράφει αὐτὸς δὲ Πεσταλότσης ἐν ἐπιστολῇ πρὸς φίλον του.

«Οὐδὲν είχον οὔτε τὰ τοῦ οἴκου είχον, οὔτε φίλους, οὔτε ὑπηρέτας, είχον τοὺς παῖδας μονι μόνους. Ἀν ἦσαν ὑγιεῖς, ἥμην ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν· ἀν δὲ ἦσαν ἀσθενεῖς, ἥμην πορὰ τὸ πλευρόν των. Ἐκοιμώμην ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν. Ἐσπέρας μὲν τελευταῖος κα.εκλινόμην, πρωίας δὲ πρῶτος ἡγειρόμην. Προσηνχόμην καὶ ἐδίδασκον αὐτοὺς ἀπὸ τῆς κλίνης, ἔως οὗ ἀπεκομῶντο, οὔτως αὐτοὶ ἤμελον». «Είτα ἔξηρχόμην, ἵνα συνδυάσω τὸ μανθάνειν μετὰ τῆς ἔργασίας». «Ἄλι παιδές μον ἔχαιρον διδάσκοντες ἄλλους δὲ, τι ἐγίνωσκεν» οὔτω ταχέως εἰχον ἐξ αὐτῶν τῶν παῖδων μονι βοηθοὺς καὶ συνεργάτας». «Πρὸιν δ τοῦ ἔαρος ἥλιος τὴν χώραν τῶν δρέων μας, δὲν ἐγίνωσκε τις τοὺς παῖδας μονι».

Ἐν τούτοις κατὰ τὸ φέρος τοῦ 1799 ἤλθον οἱ Γάλλοι καὶ μετέβαλον τὸ μοναστήριον εἰς στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον. Οἱ ταλαίπωροι παιδες ἐδέησεν ἀπολεμφθῶσιν.

δ.) Βοῦργδοςφ, 1800—1804. Ἔγταῦθα ἐδρασεν δ Πεσταλότσης κατὰ πρῶτον ὡς ὑποδιδάσκαλος ἐπιπλέον παιδικῷ σχο-

λείψ, οὐ διευθυντής ἡ τοῦ ἀπαίδευτος ὑποδηματοποιός. Ἐν ἔτει 1800 Ἰδρυματοποιός μετάποτος διδασκάλου Κεράση ἐν Βούργαροφ ἐπαύλαι παιδοκάτη σύδρυμα, διπέρ πάραντα ἐγένετο περίβλεπτον.

ε'.) Μύρχερ—Βουγαέε, 1804—1805. Ἐν ἔτει 1804 παρεχώρησαν αἱ ἀρχαὶ τὸ μοναστήριον Μύρχεν—Βουγαέε ὡς παιδαγωγικὸν Ἰδρυματοποιός τοῦ Πεσταλότση.

ζ'.) Ιφερετέρ, 1805—1825. Ἐν ἔτει 1805 μετήνεγκεν ὁ Πεσταλότσης τὸ Ἰδρυμά του εἰς "Ιφερετέρ παρὰ τὴ Νέων-βοῦργαν Σέε, διπον κατελήφθη ἡ παῖλαιά, καὶ ὡς κειμένη ἐπαύλις." Ἐγταῦθα ἔσχεται διδασκάλης μεγίστην δόξαν. Ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ῥωσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἀπεστέλλοντο πρὸς αὐτὸν τρόφιμοι. "Ανδρες μετέβαινον ἐκεῖσε, ἵνα μάθωσιν «τὴν μέθοδον» τοῦ διδασκάλου. Ἐν Νεαπόλει, Μαδρίτῃ, Περούπολει διωρίζοντο Πεσταλότσει-οι διδάσκαλοι. Οἱ αὐτοχράτωρ τῆς Ῥωσίας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ηρωσίας Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ. προσωπικῶς ἐξεδήλουν τὴν πρὸς τὸν Πεσταλότσην εὔνοιάν των. Προτάσει τοῦ Φραγκισκανοῦ πατρὸς Γιοράδον ἐξερράσθη τῷ Πεσταλότση ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς πατρίδος (1811). Πά-ραντα ὅμως ἐξερράγησαν στάσεις μιταξὶν τῶν διδασκάλων ἀπολῆξασαι εἰς σφραδοτάτας ἔριδας. Οἱ Πεσταλότσεις δὲν ἔνοιεν νὰ ἥναι ὑπέρτερος τῶν μερίδων καὶ νὰ συμβιβάσῃ τὰς ἀντιθέσεις. Διὸ τὸ Ἰδρυματοποιός διηγέραι φτισθοδόμει, καὶ, ὅτε σύν τῷ θανάτῳ τῆς ἐξαιρέτου συζύγου τοῦ Πεσταλότση (1815) ἔξειλε τὸ μεσολαβεῖν τελευταῖον στοιχεῖον, διελύθη αὐτὸν τὸ 1825 ὑπὸ τοῦ Ἰδρυτοῦ του.

ζ'.) Τέλος τοῦ βίου. Ἐξ Ιφερετέρ μετόχησεν ὁ Πεσταλότσης πρὸς τὸν ἐν Νόνυχοι ἔγγονόν του. Ἐνταῦθα ἔησε δύο ἔτη, καθ' ἄλλα χρόνια τὰς τύχας τοῦ βίου του καὶ τὸ κύκνειον ἀσμα. Ἀπέθανε τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 1827 ἐν Βρούγγῃ ("Ααργάου"). «Ζητεῖτε τὴν εὐτυχίαν σας ἢν μοι ἕρχω, οἰκιακῷ κίνηλῳ, ἵτο ἡ τελευταῖα παραίνεσις πρὸς τοὺς οἰ-κείους του» (ὁ Σωκράτης εἶπεν «ἴδιωτεύει», ἀλλὰ μὴ δη-μοσιεύειν). Πλατ. Ἀπολ. Σωκρ. 19. Ε. Ἐν τῇ ἔκτῃ ἐπι-στολῇ τοῦ Ισοχράτους 11, δ'. ἀναγινώσκομεν τάδε· «έμοι γάρ αἰρετώτερος δι βίος εἶναι δοκεῖ καὶ βιατίων δ τῶν Ιδι-ωτευόντων ἢ τῶν τυραννούντων».

Τῇ 12ῃ Ιανουαρίου 1846 ἀνέδηκεν αὐτῷ ἡ Καυγά·^α Λαογάριον ἀπλούν μυημέσον μετὰ τῆς ἐλιγοφαθῆς. «Ἐνταῦθα κεῖχεται Ἐργάκος Πεσταλότος, σωτήρ τῶν πτωχῶν ἐν Νέον-
γορ, ἵεροντος τοῦ λαοῦ ἐν Λεινγαρδ καὶ Γεργοροδ, ἐν Στάντς δὲ πατρὸς τῶν ὁραγῶν ἐν Βοῦργδορφ καὶ Μύνιχεν — Βουγστέε ἴδοντής τοῦ νέου δημοτικοῦ σχολείου, ἐν Ἰφερτεν δὲ παιδαγωγός τῆς ἀνθρωπότητος, ἀνθρωπος, Χοιοτοῦ πολίτης. Πάστα δὲ ἄλλους, δι' ἑαυτὸν οὐδέτερον. Εὐλογητὸν τὸ
ὄνομά του».

2. Συγχρόμματα. Τὰ σπουδαιότατα είναι.

α') «Τὸ ἐπεργιόν μάθημα ἐργάτου» (1780).

Τὸ σύγχρομμα τοῦτο είναι σειρὰ ἀπεσπασμένων προ-
τάσεων, ἀφορισμῶν, περὶ τῆς ἀθλιότητος τοῦ λαοῦ καὶ τῶν
αλίων αντῆς, ως καὶ περὶ τοῦ μέσου πρὸς ἀληθῆ εὑδαιμο-
νίαν τοῦ λαοῦ.

β'.) «Λεινγαρδ καὶ Γεργοροῦ» (1781).

Τοῦτο είναι τὸ ἀριστονέργημα τοῦ Πρεσταίότοι, ὅπερ ἐν
συνεχεῖ διηγήσει ἐκτίθησι τὰς προσφιλεστάτας του Ιδέας,
τὴν ἀναγέννησιν πρῶτον οἶκου, δεύτερον κοινότητος καὶ
τελευταῖον δλοκλήρου πολιτείας διὰ τῆς ως οἴον τε κρεί-
τονες μορφώσεως μητέρων. Περιεχόμενον. «Ο κτίστης Λειν-
γαρδ ἐν τῇ ἐλβετικῇ κώμῃ Βοννάλ. είναι μὲν κατὰ τὴν
καρδίαν ἀγαθὸς ἀνήρ, καθιστᾶ δύος γυναικας καὶ παῖδα
δυστυχεῖς, διότι εὑρίσκεται ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἀσυνειδήτου
Φόργ Χούμπελ, δόσις ἐν τῷ ξενοδοχείῳ του διαφθείρει τοὺς
ἀνθρώπους καὶ διὰ πιστώσεων καθιστᾷ αὐτοὺς εἰς ἀπορίαν
καὶ ἀθλιότητα. Η Γεργοροῦ, ἡ εδειρής καὶ θαρραλέα οὔξυ-
γος κτίστου ἐκφράζει τὰ παράπονά της καὶ τὰς μερίμνας
της εἰς τὸν εὐνοϊκὸν κτηματίαν "Αργεο. Οὗτος πρὸς βοή-
θειαν ἀνατίθησιν εἰς τὸν Λεινγαρδ τὴν οἰκεδόμησιν τοίχου
κοιμητηρίου, ἐπιτζνούμενος σύναμα ν" ἀναθέσῃ εἰς αὐ-
τὸν καὶ ἄλλας ἔργασίας. Ο Φόργ ἐνεργεῖ μετὰ τῶν δια-
δῶν του εἰς τὴν ματαίωσιν τῶν σχεδίων τοῦ "Αργεο, δι'
ῶν ἐπεδιώκετο νὴ δοθῆ νέον πτεῖμα εἰς τὴν παρημελη-
νην κώμην" συλλαμβάνεται δύος καθ' ἥν στιγμήν θέλει
··· μετακινήσῃ τὸ δριον τοῦ κτηματίου. Νῦν γίνεται κατα-
φανὲς δτι διὰ φευδορχίας είχεν ἀρπάσει μέταν λειμῶνα ἐξ
ἀποβιωσέσης ἐν τῷ μεταξὺ γυναικὸς καὶ τοῦ υἱοῦ της

‘Ροῦδι. ‘Ο κυρίως διαφθερεύεις, έξεντοῦται καὶ ἀπὸ τοῦδε τὰ πάντα κάλλιον ἐν τῇ κώμῃ διαρρουθμίζονται. ‘Ηγωμένοι βοηθεῦσι πρὸς τοῦτο ἡ Ἀργεος, ὁ Ιερεὺς, ὁ ἐκμισθωτὴς κτήματος, διὰς γένας πλουτολογικής ἐπιχειρήσεις ἐπιχειρεῖ, καὶ ἐδρυπολοχαγός Πάνδρι. ‘Ο τελευταῖος ἀναλαμβάνει ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸ σχολεῖον τῆς κώμης, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἀτυγχιστῶς εἶχε διοικηθῆ. Πρότερον εἰς ἔργαται εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Γερτροῦδη, ἵνα μάθη περὶ τῆς ἔξαιρέτου παιδαγωγοῦ. Βλέπει πῶς αὐτὴ μετὰ τῶν παίδων τὴν ποωίαν προσεύχεται, πῶς τὴν ἴεραν ἰστοοίαν ἀναγινώσκει καὶ ἔξηγει, πῶς τὰ κύρια ὄντατα τοῦ ἀναγγωσθέντος δι’ ὅλης τῆς ἱμέρας μένουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ στόματι τῆς μητρὸς καὶ τῶν παίδων· βλέπει πῶς οἱ παῖδες, ὑπὸ τὴν προσεργασίαν καὶ τὸ δύμα τῆς μητρὸς κινοῦνται τὰς χειράς των ἐν τῇ ἡλακάτῃ καὶ ἐν τῷ κῆπῳ. ‘Ο ἀξιωματικὸς Γλύκηρι πλήρης συνέσεως πιστῶς ἐργάζεται ἐν τῷ σχολείῳ· ὁ καρπὸς τῆς ἐργασίας του πάραντα γίνεται καταφανῆς καὶ ἡ ἐπὶ τῷ κρείττον μεταβολὴ τῆς κώμης διεγέρει τὴν προσοχὴν ἐν εὐρυτέροις κύκλοις. Καὶ ὁ ἡγεμὼν ἀκούει περὶ τούτου, ἔξειάτει τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπωφελεῖται τὴν συμβουλὴν καὶ τὴν δραστηριότητα τῶν ἀνδρῶν, μίτινες ἐν συμφρόνῳ κύκλῳ τεσσάντα ἐποίησαν ὑπὲρ τῶν πτιωγῶν κοὶ δυφανῶν διοικήσουν χώρας.

γ'.) «Πῶς ἡ Γερτροῦδη διδάσκει τὰ τέκνα της» (1801).

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶγαι κυρίως ἡ διδακτικὴ του. Δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν καὶ «μεγάλην διδακτικήν». Δι’ αὐτοῦ ὁ Πεσταλάντσης ἀπαιτεῖ πρὸ πάντων, νὰ δομάται ἡ διδασκαλία ἀπὸ αἰσθητῶν πραγμάτων, ὑπὲπιπεόντων εἰς τὰς αἰσθήσεις. «Ἡ ἀρχὴ πασῶν τῶν γνώσεων είναι ἡ ολικεία παρατήρησις καὶ ὁ τελευταῖος σκοπός ἡ σαφῆς ἔννοια».

3. Παιδαγωγική.

α'.) Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς είναι ἡ ἀνάπτυξις ἕνος ἐκτίστου ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀληθῶς ἔξηγενεισμένην ἀνθρωπότητα καὶ ἡ ἀρμονικὴ μόρφωσις πασῶν τῶν δυνάμεων καὶ ἴκανοτήτων. ‘Ἡ ἀνάπτυξις δικαῖος αὐτῇ καὶ μόρφωσις ἀνάγκη νὰ ἦναι φυσική, ἵτοι ἡ ἀρμόδιη πούσ; τοὺς τόμους τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. ‘Οθεν δέοντα πάντων ν’ ἀναπτυχθῆ ὁ πνευματικὸς βίος τοῦ παιδός ξωθεῖν καὶ ὁ παι-

νὰ παιδαγωγηθῇ πρὸς τὴν αὐτενέογειαν. Είτα δμως ἀνάγκη ἀκριβῶς νὰ ἔξετασθῇ ἡ ἴδιορρυθμός φύσις καὶ ψυχικὴ διάθεσις ἐκάστου μαθητοῦ. Μετὰ τῆς ἀναπτυξεως ταύτης τῶν ψυχικῶν ἴδιοφυῖων καὶ δυνάμεων (τῆς οὗτω καλούμενης «τυπικῆς μορφωσεως»), ἔξεδηλώθη ὁ ἴδιαιτερος σκοπὸς τῆς διδασκαλίας, ἵς ἔογκον δὲν εἶναι νὰ παρέχῃ εἰς τὸν παιδαρισμένας γνώσεις.

β'.) Φυσικὸς οօρεὺς τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ οἰκογένεια, σκηνὴ δὲ ὁ οἶκος καὶ κύριος παράγων ἡ μήτηρ.¹ Ο τρόπος συνετῆς μητρός εἶναι τὸ τελειότατον πρότυπον φυσικῆς ἀγωγῆς. Ό διδάσκαλος ὀφεῖλει νὰ δομᾶται ἀπὸ τῶν πράξεων τῆς μητρός, τὸ δὲ σχολεῖον ἀπὸ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ ἀσχελιῶν. Τούτου ἔγεκα δέον ὁ διδάσκαλος, ποὺν διδάξῃ τὸν παῖδα περὶ τῶν καθηκόντων του, νὰ προβάλῃ αὐτῷ τὸ ἀγαθόν, παραστῶν τοῦτο σαφῶς καὶ συγκεκριμένως. Δέον Ἰδίως ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ παιδὸς πρὸς τὴν μητέραν ἡ ἀναπτύξη αἰσθητῶς καὶ ἐναργῶς τὰ αἰσθήματα τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν.

γ'.) Ἡ διδακτικὴ μέθοδος δέον νὰ παρακαλούμῃ αὐτηρῶς τοὺς νόμους τῆς ἀναπτύξεως τῆς παιδικῆς φύσεως. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη εἶναι πάντοτε δμοία, καὶ μία μόνη καλὴ διδακτικὴ μέθοδος δύναται νὰ ὑπάρχῃ, μία ἀντικειμενικὴ μέθοδος, τῇ βιοηθείᾳ τῆς διοίας καὶ ὁ ὅλως ἀπαίδευτος δύναται νὰ διδάσκῃ. Ἡ βάσις πάσης γνώσεως εἶναι ἡ αἰσθησις (ἡ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιληψις) καὶ δὴ καὶ ὡς οἱόν τε ἡ τῶν πραγματικῶν ἀντικειμένων. Ἀν δὲ ἡ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιληψις ἥνοι ἀδύνατος, δέον τούλαχιστον τὸ ἀφηρημένον νὰ παρίσταται καὶ ἔξεικονίζηται διὰ παραδειγμάτων καὶ διηγήσεων ἐκ γνωστῶν πραγμάτων. Βαῖνε δεῖποτε ἐκ τῶν ἔγγυς πρὸς τὰ πόρρω, ἀπὸ τοῦ εὐκόλου εἰς τὸ δύσκολον, ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ ἐπὶ τὸ σύνθετον, ἀπὸ τοῦ γνωστοῦ ἐπὶ τὸ ἀγνωστον ἐν ἀνελλιπεῖ προόδῳ. Ο σκοπὸς πασῶν τῶν γνώσεων εἶναι ἡ προσαγωγὴ τῆς διὰ τῶν αἰσθήσων ἀντιλήψεως εἰς σαρεῖς ἐποίεις.

δ'.) Ο κύκλος τῆς διδασκαλίας περιλαμβάνει 1. τὸν ἀριθμὸν (τὸ ἀριθμεῖν) 2. τὴν μορφὴν ἡ τὸν τύπον (γεωμετρίαν, ἱχνογραφίαν, γραφήν) 3. τὴν γλῶσσαν (γραμματικήν, φωνικήν). Ἐν τῇ πράξει τοῦ σχολείου δέον ἡ διδα-

σκαλία τῆς γλώσσης νὰ κατέχῃ τὴν πρώτην θέσιν. Ἡ γλῶσσα δέον νὰ διδάσκηται διὰ τοῦ δημιεῖν ὡς οἶόν τε ἀνευ γοαμματικῶν καρόγων. Καὶ αἱ ἀσκήσεις εἰς τὴν γλῶσσαν δίον πάντοτε νὰ είναι συγχρόνως ἀσκήσεις εἰς τὸ διανοεῖσθαι. Ἐν τῇ φύσικῇ δέον νὰ θεωρῶνται ἀξια λόγου τοι-αῦτα ἀσματα, μέτινα τὴν ψυχὴν ἐξυψοῦσι καὶ τὴν καρδίαν ἔξευγενίζονται. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς μαρφῆς ἡ τοῦ τύπου δ Πεσταλότσης συνδέει πολλὰς ἀσκήσεις εἰς τὸ ἐπιδεικνύειν σόματα καὶ ἀναλύειν ἡ διαιρεῖν αὐτά. Δι’ ἀσκήσεις εἰς τὴν γραφὴν καὶ ἱγνογραφίαν συνιστᾶ γραφίδα καὶ πίνακα, ἄτινα δι’ αὐτοῦ ἐγένεντο γενικά. Ἐν τῇ ἀριθμητικῇ δέον πρὸ πάντων ν’ ἀναπτυχθῆ ἡ οδσία τῶν ἀριθμῶν ἐξ αἰσθητῶς ἐναργῶν πραγμάτων (δάκτυλοι, ἔρεβινθοι, ὥριδεσκοι· εἰς πίναξ καὶ τεμάχια πίνακος). Τὸ ἀπλῶς ἀριθμεῖν διὰ ψηφίων ἀπεδοκίμαζε, τὸ δὲ κατὰ νοῦν ἀριθμεῖν ἐθεώρει σπουδαιότατον.

‘Ως πρὸς τὴν πειθαρχίαν δ Πεσταλότσης ἡτο κατ’ ἀρχὰς τῆς γνώμης ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρακινῇ τις τοὺς παιδας εἰς ἐμγασίας διὰ πληγῶν ὥστερο κύνας καὶ γαλᾶς. ‘Υστερον διμος ἀπεφαίνετο γνώμην οὐτωσίν «ἀδικον ἔχομεν πιστεύοντες ὅτι καταστέλλομεν καὶ περιορίζομεν τὰς σωματικὰς δρμὰς διὰ τῆς δυνάμεως κενῶν λέξεων, καὶ δι τι δυνάμεθα νὰ διευθύνωμεν τὴν θέλησιν τοῦ παιδὸς κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀνευ κολασμοῦ δι’ ἀπλῶν λέξεων καὶ παραστάσεων. Φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἡμετέρα φιλανθρωπία προεχεῖ εἰς ἀβρότητα, μηδαμῶς ἐκιτρέπουσαν ἡμῖν μηδὲ νὰ διανοώμεθα τὰ βάροβαρα μέσα τῶν πληγῶν. Δὲν είναι διμος ἡ ἀβρότητα τῆς ἡμετέρας φιλανθρωπίας, είναι ἡ ἀδυραμία τῆς, ἡτις διευθύνει ἡμᾶς. Ἡ ἡμετέρα ἀγάπη δὲν είναι ἴσχυρά, δὲν είναι καθαρά. Δὲν γινώσκομεν οὔτε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐν ἀγάπῃ καὶ λαζούσης δυνάμεως, οὔτε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀδυναμίας, ἡτις ἀποφεύγει πάντα κολασμόν».

4. Κοίταις περὶ Πεσταλότση καὶ πλεονεκτήματα αὐτοῦ.

α΄.) ‘Ο Πεσταλότσης είναι ὑψηλὸν πρότυπον παντὸς διδασκίλου ἐνεκα τῆς ἀγτεχτου ἀγάπης του πρὸς τοὺς παιδας καὶ τῆς προθύμου ἔγκαιροις θυτίας του.

β΄.) Είναι δ κῆρυς τῆς μητρικῆς θράπτης καὶ τῆς μητρικῆς σοφίας.

γ'.) Είναι ό δημιουργός τῆς παιδαγωγούση; διδασκαλίας καὶ τῆς λογοφρόνης μορφούμενης ἀγοράχης, διστις διὰ τῆς ἀπατήσεώς του, ἵνα λάτια διδασκαλία δομάται ἀπὸ τῶν εἰς τὴν αἰσθητικὴν ὑποπτεύοντων, ἀνέτρεψε τὸ ἐν Εὐρώπῃ σχολικὸν ἅδημα καὶ ἐπὶ ἑτέραν τροχιάκι ἴμενεγκεν.

δ'.) Είναι ό Ἰδοντής τῆς ἀφειδηστικῆς διδασκαλίας ἐν τῷ δημοσιακῷ σχολεῖῳ, καταστήσας τὴν γεωμετρίαν στοιχειῶδες μάθημα καὶ εἰσαγαγόν εἰς τὸ διδακτικὸν πρόγραμμα τοῦ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τὴν Ἰγνογραφίαν καὶ φύδικήν.

ε'.) Κίνη μὲν ὥλως ἔχθρος πάσης πολεμαθίας καὶ ἡμιμαθίας καὶ ἀπαιτεῖ ἐπιμόνως σοφὲν περιορισμὸν τῶν διδακτικῶν ἀντικειμένων.

Μειονεκτήματα Πεσταλότση.

α') Η παιδαγωγική τοῦ Πεσταλότση δὲν στηρίζεται ἐπὶ θετικοῦ κοινωνικοῦ ἐδάφους.

Ηδη ἐν τῷ «Λεῖνχαρδ καὶ Γεργοροῦ» τὸ χριστιανικὸν στοιχεῖον ἀσθενῶς ἔξαιρεται, σχεδὸν ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τίθεται ὁ χριστιανισμὸς ἐν τοῖς Πεσταλοτσείοις παιδαγωγοῖς ἰδούμασιν. Ο Πεσταλότσης πρεσβεύει ως δ 'Ρουσσῶ καὶ Βασεδόβιος φυσικὴν θρησκείαν. Καὶ κατ' αὐτὸν δ πάτες εἶναι ἐκ φύσεως ἀγαθὸς καὶ διαφθείρεται μόνον ἐν τῷ πονηρῷ κόσμῳ. Άλλ' ὅμως αὐτὸς δ Πεσταλότσης κατελήφθη ὑπὸ εἱλικρινοῦς θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ δὲν ἐνεφανίσθη ἔχθρικῶς (ὡς δ 'Ρουσσῶ καὶ δ τούτου ἀπόστολος) πρὸς τὸν χριστιανισμόν.

β').) Ο Πεσταλότσης ἵτο αὐτοδιδάκτος καὶ τούτου ἔνεκα δὲν ἵτο ἀπῆλλαγμένος ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν σφαλμάτων, ἵτοι ἀπὸ τοῦ ἐποιημάτων μὲρις τὰς τῷρις ἄλλων πράξεις, ὑπεροιημάτη δὲ τὰς οὐκείας Ἐκανχάτο μάλιστα ὅτι ἐπὶ τριακονταετίαν οὐδὲν βιβλίον είλεν ἀναγνόσσει.

γ').) Παρημέλει μὲν τῆς ἐλεύθερης μορφώσεως, ἥσκετ δὲ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις εἰς οὐδενὸς λόγου μέσα πρέγματα.

δ').) Η ἦπ' αὐτοῦ ἐπιδιωχθεῖσα «ἀντικειμενική» μεθοδος τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας καὶ οὐδεὶς ἀπαδεντος θὰ ἱδένατο νῦ διδάσκη, είναι ἀνέργωτος τῆς φαρασίας πλίσμα. Ο Πεσταλότσης δὲν ἔκτισε ποτὲ τὸν Ιδιαίτερον τερπνὸν καὶ τὴν δεξιότητα τοῦ διδασκοντος.

ε'.) Υπὸ τὰς ἐπόψεις «ἀδιμοῦ, μορφῆς (τύπου) καὶ γλώσσης» περιορίζει μονομερῶς καὶ διὰ στερῶς τὰ διδάκτυκα μαθήματα. Τὰ θετικὰ πράγματα ἔτιγαγεν ὑπὸ τὴν κατηγορίαν τῆς γραμματικῆς. Η δημοσκεία οὐδαμῶς ὄφελός εἰς τὰ τυπικά μαθήματα.

Υπεβαλλόντως παρημέλει ὁ Πεσταλότος τοῦ ἔξιτεροῦ του. Προὶ προγράμματος μαθημάτων ὅλιγον ἐμερίμνα, ἐν γένει παρ' αὐτῷ οὐδὲν ἀκριβῶς ἐδιδάσκετο. Η Ἑλλεψις πειθαρχίας καὶ τάξεως ἐφαίνετο καὶ ἐν τῇ διευθύνσει τῶν ἰδρυμάτων τουν. Ἀλλ' ὅμως πᾶσαι αὗται αἱ Ἑλλεψις θεωροῦνται μηδὲν ἀπέναντι τῆς σιδηρᾶς; αὐτοῦ θελήσεως καὶ τῆς ἀητήτου δυνάμεως τῆς ἀγάπης του τῆς μηδέποτε ἀποκαρπούσης;

B. Μαθηταὶ τοῦ Πεσταλότον.

1. ΦΕΛΛΑΕΝΒΕΡΙ (1771—1844).

1. Ο Φίλιππος Ἐμπιανούρι Φάν Φέλλενβεργ ἐκ Βέρονης (ἐπὶ βραχίον χρόνον ἐν Μόνχεν—Πούχσε πρακτικὸς διευθυντὴς τοῦ Πεσταλοτσείου ἰδρυμάτων) ὡρούσε τὸ 1801 ἐπ' Χόφβιλ κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Πεσταλότον σχολείου πτωχῶν, ὅπερ συγχρόνως ἐπρεπε νὰ ἦνται σχολείον δι' ἐπαγγέλματα. Ο Φέλλενβεργ ἔδρα δύος πρακτικῶν. Τὸ δόγμαν ὑπὸ τὴν συνετήγη αὐτοῦ διεύθυνσιν ἔβαντε κατ' εὐχήν. Μέχρι τοῦ 1832 ἐμιρφιώθησαν διορθώντες τὸν Χόφβιλ τεχνῆται η ἀγρονόμοι τετρακόσιοι πτωχοὶ παῖδες. Ο Φέλλενβεργ ἦτο πιστὸς χοιοτιστὸς καὶ ἐμόρφωσε καὶ τοὺς τροφίμους του ἐν γοιασιανικῷ θορηκευτικῷ πνεύματι.

2. Ανεκτίμητος βοηθὸς τοῦ Φέλλενβεργ ἀξιος μνείας εἶναι δι' Ιωάννης Ιάκωβος Βέροι (1790—1855). Ος νιὸς πτωχοῦ διδασκάλου ἐν κόμη ἔη κατ' ἀρχὰς ἐπαγγελλόμενος μικρὸς ἐργασίας, εἰκοσαέτης δὲ ἦλθε πρὸς τὸν ἐν Χόφβιλ Φέλλενβεργ, ἐνθα ἐπὶ 23 ἔτη διῆγεν ὑπὸ σκληρῶν συνθηκας. Ωφειλεν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς νὰ ἦνται πάρα τοῖς παισι, νὰ καθιδηγῇ αὐτούς, καὶ αὐτὸς δὲ ἴδιος ἐπὶ μισθῶ νὰ ἐργάζηται. Τὴν ὀργανικὴν οὐρδιού τῆς διδασκαλίας μετὰ τῆς ἐργασίας, ἵσ τὴν μὲν ἱδεαν διαταχόσαι, τὰ